

MILOŠ ČIŽMÁŘ — MARTIN GEISLER

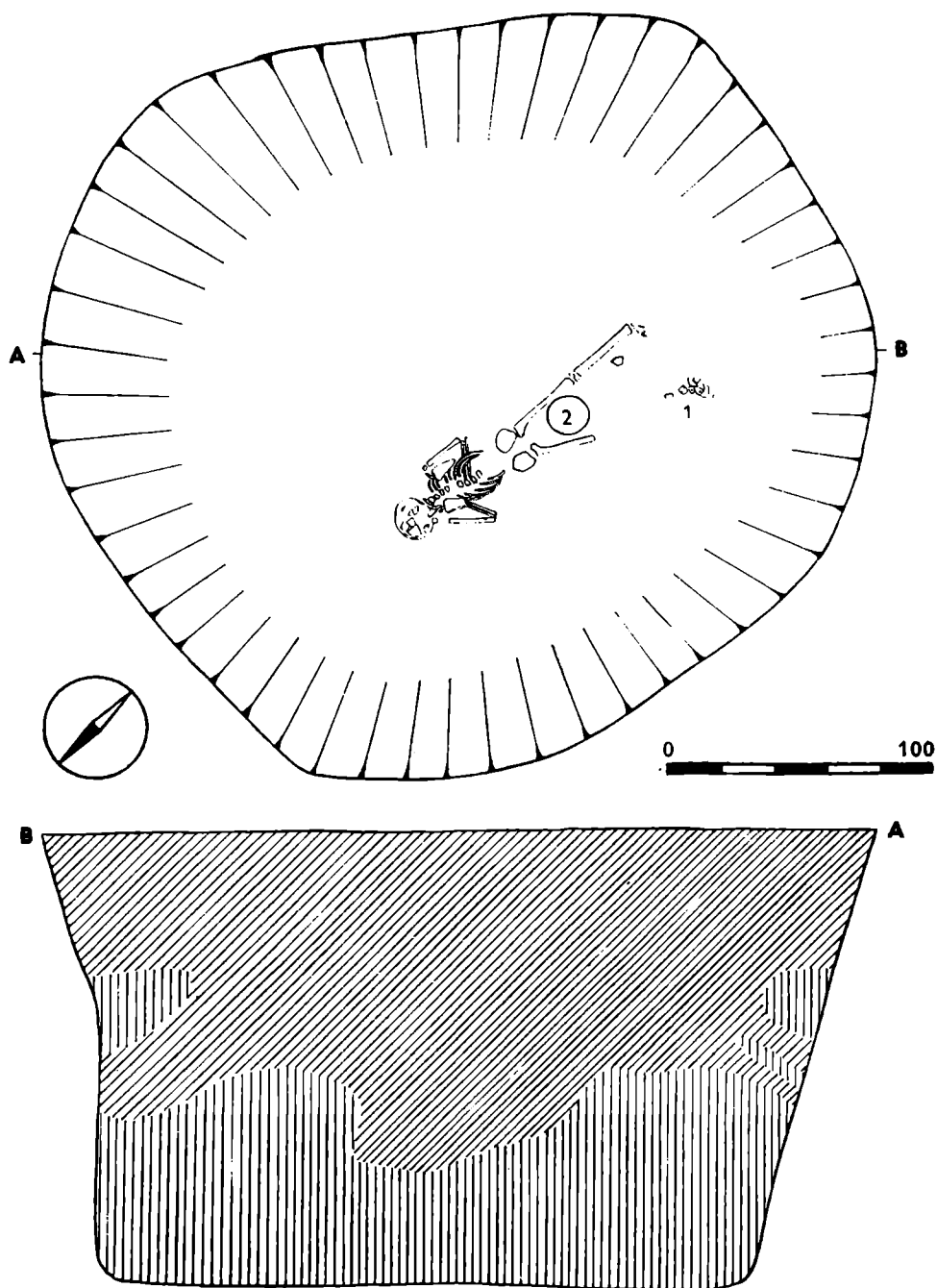
HROB KULTURY S MORAVSKOU MALOVANOU KERAMIKOU Z VELEŠOVIC (OBEC VELEŠOVICE-HOLUBICE, OKR. VYŠKOV)

V roce 1988 jsme provedli ověřovací výzkum jednoho ze tří objektů zjištěných leteckou prospekci (BÁLEK 1991) východně od Velešovic (NZ č. j. 1283/91; ČIŽMÁŘ — GEISLER 1991). Lokalita se nachází v trati „Padělky“, na západním až severozápadním svahu, ve výši asi 250 m nad mořem. Její poloha je určena bodem vzdáleným 31 mm od S a 207 mm od V sekční čáry na ZM 1 : 50 000 (Šlapanice 24—43).

POPIS OBJEKTU A NÁLEZŮ

Zásyp oválné jámy (290 × 320 cm) byl tvořen sytě černou hlínou, od hloubky 50 cm se sprašovými klíny při stěnách. Zásyp neobsahoval žádné nálezy. V hloubce 120 cm tvořila spraš po celém půdorysu jednodílnou vrstvu nerozpoznatelnou od rostlého podloží. Pouze náhodnou sondáží bylo zjištěno, že tato 40 až 50 cm mocná sprašová vrstva překrývala lidskou kostru, ležící v hloubce 175 cm na rovném dně objektu. Dětská kostra (infans II, 9 let) byla umístěna v natažené poloze na břicho, skrčené paže byly složeny pod hrudníkem. Nohy byly mírně roztažené, dolní část levé se nedochovala. Mezi femury byla nalezena mísa (2) uložená dnem vzhůru a přibližně v místě nedochovaného levého chodidla střepy pohárku 1). Orientace kostry S—J (obr. 1).

1. Části rekonstruovatelného pohárku s oblou výdutí a kónicky rozevřeným, ostře odsazeným hrdlem. Na výdutí polokulovitě výčnělky. Jemný materiál. R.: v 10,4 cm, ø okraje 8,7 cm. Obr. 2:1. Dep. AÚ Brno, inv. č. 17789/2—1/88.
2. Mísa s mírně rozevřenými plecemi. Na výdutí stopy po čtyřech odlomených výčnělcích. Hrubý materiál s příměsí slídy. R.: v 7,6, ø okraje 15,4 cm. Obr. 2 : 2. Inv. č. 17789/2—2/88.

Obr. 1. Velešovice-Holubice, okr. Vyškov. Půdorys a profil objektu s moravskou malovanou keramikou. Černá vrstva — šikmé šrafování, sprašová vrstva — svislé šrafování.

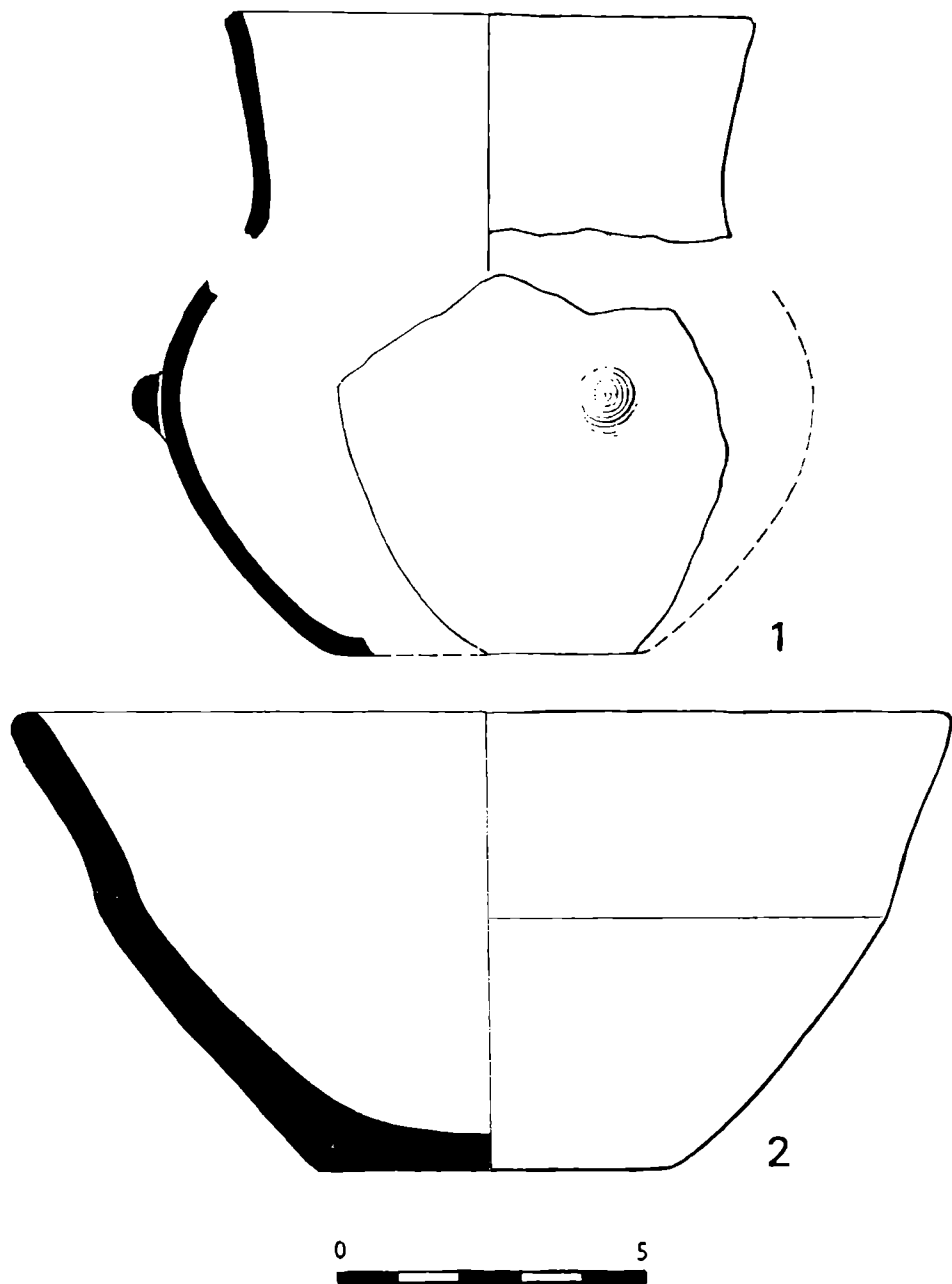
ROZBOR NÁLEZŮ A DATOVÁNÍ

Po typologické stránce lze obě nalezené nádoby v rámci dobře propracovaného třídění keramické náplně kultury s moravskou malovanou keramikou (PODBORSKÝ — KAZDOVÁ — KOŠTUŘÍK — WEBER 1977) klasifikovat bez neshod. Mísa s rozevřenými plecemi náleží k vyšší variantě (333), pohárek lze obecně přiřadit k variantě 500 a má polokulovité výčnělky 05. Je možné konstatovat, že obě nádoby náležejí k běžným keramickým tvarům a lze je časově zařadit do fáze IIa kultury s moravskou malovanou keramikou.

INTERPRETACE OBJEKTU

V poměrně již dobře známé kultuře s moravskou malovanou keramikou zůstává problematika pohřebního ritu stále nedostatečně jasnou, a proto je cenným přínosem každý nově prozkoumaný hrob. Kromě několika zárovň hrobů (RAKOVSKÝ 1977–78, 95, obr. 3; KOŠTUŘÍK 1980; RAKOVSKÝ 1984, 19, tab. 4 : 1) známe převážně kostrové pohřby různého charakteru, jejichž problematiku shrnuli stručně V. PODBORSKÝ a V. VILDOMEK (1970, 5). Konstatovali, že dosud není známo žádné souvislé pohřebiště, nýbrž že existují stále pouze doklady ojedinělých pohřbů na sídlištích, převážně v sídlištních jamách, a to jak v nerituálním, tak v rituálním uložení. Uvedli, že u většiny rituálních pohřbů byly kostry uloženy ve skrčené poloze, s různou orientací a měly keramické, výjimečně i jiné milodary. Podle J. ONDRÁČKA (1968) není u těchto rituálně uložených pohřbů s milodary záměrné hloubení hrobových jam společlivě prokázáno a jde nepochybně o pohřby uložené druhotně do kulturních jam na sídlištích. Jím publikovaný pohřeb ve skrčené poloze se dvěma nádobami z Klobouk u Brna byl uložen v jámě, v jejímž zásypu se nacházely zlomky mazanice, střepy a zlomek závaží. Podobně i zásyp z Mostkovic s kostrou ve skrčené poloze obsahoval zlomky mazanice (ŠMÍD 1991, 185–187, obr. 1, 2).

Na druhé straně u pohřbu se čtyřmi nádobami z Brna-Králova Pole (KRÁL 1956) nebyl v zásypu jámy žádný sídlištní materiál uveden; stejně tak ve výplni objektu z Velešovic nebyly registrovány žádné archeologické nálezy. Na jeho dně se nacházela dětská kostra v neobvyklé, ne však zcela výjimečné poloze. Zcela shodné uložení je známé totiž u nálezu kostry v jámě ze Střelic (VILDOMEK 1928–1929, 37, obr. 13). Většina rituálně uložených lidských koster v jamách kultury s moravskou malovanou keramikou se nachází ve skrčené poloze na boku. Přítomnost a umístění dvou nádob při pohřbu z Velešovic však jednoznačně dokládá, že kostra zde nebyla pohozena, nýbrž uložena v této poloze záměrně. Uvedená terénní pozorování rovněž svědčí o tom, že objekt plnil svou primární funkci. Otázkou zůstává, zda hrob byl umístěn v areálu soudobého sídliště. V jeho blízkosti se sice nacházejí další dvě jámy s obdobným černým zásypem, povrchovým sběrem však žádné pravěké nálezy

Obr. 2. Velešovice-Holubice, okr. Vyškov. Keramika z objektu kultury s moravskou malovanou keramikou.

nebyly získány. Představě umístění objektu na sídlišti rovněž odporuje absence sídlištních nálezů v zásypu. Ostatně ani v obecné rovině by jeho samotná přítomnost nedokládala jednoznačně současnost objektu s přílehlým sídlištěm.

Zajímavou skutečností je také to, že kostra byla nepochybně záměrně překryta vrstvou spráše; podobný případ byl v prostředí věteřovské skupiny zaznamenán v Budkovicích (STUHLÍKOVÁ 1990, 148–149). Není proto vyloučeno, že část pohřbů z těchto období unikala dosud pozornosti.

S nálezy koster či jejich částí v sídlištních objektech se s různou intenzitou setkáváme v řadě úseků pravěkého vývoje. V období, kde jsou běžně známá současná regulérní pohřebiště, jde nepochybně o různě interpretovanou abnormalitu, související s dosud nevysvětlenými duchovními představami tehdejší populace.

Poněkud odlišná je ovšem situace v obdobích, v nichž se setkáváme s rituálně uloženými pohřby s milodary v jamách, které současně představují dosud téměř jediné pohřby daného časového úseku. Na Moravě se blíží této situaci poměry ve věteřovské skupině, i když zde rituálně uložené pohřby v jamách nemají příliš mnoho milodarů a lze také předpokládat, že nedostatek klasických pohřebišť je způsoben stavem výzkumu (STUHLÍKOVÁ 1990). Výrazný je však tento jev v kultuře s vypíchanou (KAZDOVÁ — LORENCOVÁ 1985; KAZDOVÁ 1989–1990) a moravskou malovanou keramikou, z nichž přes intenzivní terénní výzkum neznáme dosud žádná pohřebiště a naopak se setkáváme s ojedinělými pohřby v jamách v rituální poloze a s výraznými milodary. Podle P. KOSTUŘÍKA (1972, 57) se v rámci kultury s moravskou malovanou keramikou tento zvyk uplatňoval především právě ve fázi IIa.

Přesto, že stále nelze vyloučit objev regulérních pohřebišť, je pravděpodobné, že alespoň část populace kultury s moravskou malovanou keramikou byla záměrně pohřbívána v jamách hloubených (nebo alespoň vyčistěných, jak o tom svědčí časté uložení kostry přímo na dně objektu) za tímto účelem a tyto jámy se mohou vyskytovat i mimo areál sídliště. K ověření tohoto předpokladu by mohl přispět i výzkum dalších dvou, v úvodu zmíněných obdobných objektů, zjištěných leteckou prospekci.

DĚTSKÁ KOSTRA Z VELEŠOVIC

MILUŠE DOBISÍKOVÁ

Antropologický materiál, nalezený v objektu 1 z Velešovic „Padělků“, obsahoval zlomky lebky, obratlů, žeber, lopatky, kyčelní kosti, horních končetin, dolních končetin, zuby trvalého chrupu v různém stupni mineralizace a zuby mléčného chrupu.

Z velikostí kostí lze usuzovat na kostru dítěte ve věku inf. II (7–14 let). Podle vývoje chrupu je možné věk upřesnit: jedná se o kostru asi 9-letého dítěte. Pohlaví a výšku těla dítěte nelze určit.

Kořeny horních středních řezáků (11, 21) jsou předčasně uzavřené v délce odpovídající délce kořenů asi 8-letého dítěte. Podle stomatologického posudku jde o posttraumatický stav — dítě utrpělo úraz horní čelisti, po níž došlo k předčasnému uzavření kořenových hrotů.

LITERATURA

- BÁLEK, M. 1991: Výsledky leteckého snímkování na Moravě v roce 1988, PV 1988, 81—82.
- CIŽMÁŘ, M. — GEISLER, M. 1991: Ověřovací výzkum u Velešovic (okr. Vyškov), PV 1988, 16.
- KAZDOVÁ, E. 1989—1990: Hrob H₁₂ s vypíchanou keramikou a červeným barvivem z Těšetic-Kyjovic, SPFFBU E 34—35, 127—141.
- KAZDOVÁ, E. — LORENCOVÁ, A. 1985: Společný hrob tří jedinců s vypíchanou keramikou z Těšetic-Kyjovic, okr. Znojmo, SPFFBU E 30, 7—22.
- KOŠTUŘÍK, P. 1972: Hrob kultury s moravskou malovanou keramikou v opevněné části neolitického sídliště v Těšeticích-Kyjovicích, SPFFBU E 17, 55—59.
- KOŠTUŘÍK, P. 1980: Hrob kultury s moravskou malovanou keramikou z neolitického sídliště u Jaroměřic n. R., SPFFBU E 25, 57—64.
- KRÁL, J. 1956: Hrob s moravskou malovanou keramikou v Brně-Králově Poli, AR VIII, 9—13, 39—40.
- ONDRÁČEK, J. 1968: Neolitický hrob z Klobouk u Brna, AR XX, 145—149, 281—282.
- PODBORSKÝ, V. — KAZDOVÁ, E. — KOŠTUŘÍK, P. — WEBER, Z. 1977: Numerický kód moravské malované keramiky, Brno.
- PODBORSKÝ, V. — VILDOMEČ, V. 1970: Kultura s moravskou malovanou keramikou, ZČSSA XII, 1—2.
- RAKOVSKÝ, I. 1977—78: Eneolit na výšinném sídlišti Velká skála u Výrovic, okr. Znojmo, SPFFBU E 22—23, 93—102.
- RAKOVSKÝ, I. 1984: Záchranný výzkum na eneolitickém výšinném sídlišti ve Výrovicích (okr. Znojmo), PV 1982, 19—20.
- STUHLÍKOVÁ, J. 1990: Otázky pohřebního ritu moravské věteřovské skupiny, 146—157, in: Pravěké a slovanské osídlení Moravy, Brno.
- ŠMÍD, M. 1991: Nové nálezy kultury s moravskou malovanou keramikou na Prostějovsku, AR XLIII, 185—205.
- VILDOMEČ, F. 1928—29: O moravské neolitické keramice malované, OP VII/VIII, 1—43.

EIN GRAB DER KULTUR MIT MÄHRISCHER BEMALTER KERAMIK AUS VELEŠOVICE (GEMEINDE VELEŠOVICE-HOLUBICE, BEZ. VYŠKOV)

Im Jahre 1988 untersuchten wir eines von den drei archäologischen Objekten, die bei der Luftprospektion östlich der Gemeinde Velešovice (Bez. Vyškov) entdeckt wurden. Die Verschüttung der ovalen Grube (290×320 cm) bestand aus schwarzer Erde, ab 50 cm Tiefe mit Lößkeilen. In einer Tiefe von 120 cm bildete dann der Löß am gesamten Grubengrundriß eine zusammenhängende 40 bis 50 cm mächtige

Schicht, die ein Kinderskelett (infans II) überdeckte. Das Skelett war in der Grube exzentrisch, in Strecklage am Bauch, deponiert, die eingezogenen Hände unter dem Brustkorb. Die Beine auseinander gestreckt, der untere Teil des linken blieb nicht erhalten. Orientierung N—S. Abb. 1. Zwischen den Femuren fand man eine mit dem Boden nach oben begelegte kleine Schüssel, an Stelle der linken Fußsohle waren Scherben eines kleinen Bechers. Abb. 2:1, 2:2. Beide Gefäße kann man in Phase IIa der MBK datieren. Wir nehmen an, daß das Skelett in die Grube beigesetzt, mit Beifunden ausgestattet wurde und daß es sich also um ein reguläres Begräbnis handelt. Im Hinblick zur völligen Absenz von irgendwelchen archäologischen Funden in der Grubenaufschüttung ist es wahrscheinlich, daß das Objekt seine primäre Funktion erfüllte. Bei einer Terrainbegehung der Umgebung konnten keine prähistorischen Funde festgestellt werden und es ist also anzunehmen, daß die Grube außerhalb des Siedlungsareales situiert war.

Funden von Skeletten oder deren Teilen in Siedlungsobjekten begegnen wir mit verschiedener Intensität in einer Reihe von Abschnitten der urgeschichtlichen Entwicklung. In einem Zeitabschnitt, wo allgemein gleichzeitige reguläre Gräberfelder bekannt sind, handelt es sich zweifellos um eine verschiedentlich interpretierte Abnormalität, die mit bislang ungeklärten geistigen Vorstellungen der damaligen Population zusammenhängt.

Etwas unterschiedlich ist allerdings die Situation in Epochen, wo wir ritual beigesetzten Bestattungen mit Beifunden in Gruben begegnen, die gleichzeitig bisher fast die einzigen Begräbnisse des gegebenen Zeitabschnittes darstellen. In Mähren nähern sich dieser Situation die Verhältnisse in der Vétérov Gruppe, auch wenn hier die ritual beigesetzten Verstorbenen in Gruben nicht allzu viel Beigaben haben und es läßt sich auch voraussetzen, daß der Mangel an klassischen Gräberfeldern durch den Forschungsstand verursacht ist. Ausdrucksvoll ist aber diese Erscheinung in der Kultur mit Stichbandkeramik und mit mährischer bemalter Keramik, aus denen wir, trotz intensiver Terrainuntersuchung, bisher keine Gräberfelder kennen und im Gegenteil Einzelbestattungen in Gruben in ritueller Lage und mit ausdrucksvollen Beigaben begegnen. Trotzdem man immer noch die Entdeckung regulärer Gräberfelder nicht ausschließen kann, ist es wahrscheinlich, daß mindestens ein Teil der Population der Kultur mit BMK absichtlich in Gruben (oder wenigstens ausgeputzten, wie davon die häufige Skelettbeisetzung direkt am Objekboden zeugt) bestattet wurde, die man zu diesen Zweck ausgehoben hat und daß diese Gruben auch außerhalb des Siedlungsareales vorkommen können.

Kinderskelett aus Velešovice.

Es handelt sich um das Kinderskelett im Alter Infans II, nach der Gebißentwicklung 9 Jahre. Das Geschlecht und die Körperhöhe sind nicht zubestimmen

